

Jos joku vähättelee sauvakävelyä Siiri Rantaselle, olympiavoittajalle, olympiavoittaja sanoo, että älä höpötä. – Ikäihmiselle sauvakävely on kaikkein paras laji. Tulee askellusta, rytmiä ja tukea.

”Latua Äiteelle!”

Terästä. Perässähihtäjille olympiavoittaja Siiri ”Äitee” Rantanen, 92, on melkoinen ohitettava. Legendaa eivät pidätteleet tuulet tai tuiskut. Äiteellä on sanansa sanottavana hiihdon nykytilasta ja dopingista. – En mie ossaa teeskennellä!

TEKSTI LEILA ITKONEN, KUVAT PAAVO MARTIKAINEN

Voisi kuvitella, että Siiri ”Äitee” Rantanen, 92, olisi päästänyt muutaman voimasanan aamulenkkillään. Mutta se, että ulkona oli syysimustaa ja tuulista, ei teräsroutaa estellyt tai haitannut.

Koska Rantanen on tottunut aloittamaan päivänsä sauvakävelen, hän lähtee ulos säällä kuin säällä. Tikkana ulos kello 7.30 – ja alle vain vesilasillinen aamiaiseksi.

– Lenkkini kestävät tunnin kahta puolta, hiihtäjälegenda kertoo.

Puolilta päivin olemme jälleen Lahden Vesijärven rannalla, Äiteen lenkkireitin alkupäässä.

Lumi on lähestulkoon sulanut ja liukkaus pakottaa vahtimaan askeleita tarkkaan.

Rantanen kertoo, että kurjalla kelillä hänen reitillään on vain vähän vastaantulijoita.

Hän itse ei kääntynyt kannoillaan silloinkaan, kun alkoi onastella lähteneensä liikelle liian aikaisin.

– Ihmettelin, kun vastaan ei tullut ketään, yhtään ketään! Kotiin palattuani katsoin kelloa. Se näytti viittä vaille neljää aamuyöllä.

Teräsrouta Rantanen nauraa paljon, usein – ja itselleenkin.

Esimerkiksi yön pimeydessä tehty sauvakävely on Rantasesta hyvä läppä. Mitä sitä salailemaan!

RANTANEN KASVOI kovaksi luuksi jo pikkutyttönä: ei hänellä olisi edes ollut varaa valittaa.

Tohmajärveläisellä maanviljelijäperheellä oli kuusi lasta, ja tienestit olivat kortilla.

Perheen koti sijaitsi jyrkän rinteiden yläpäässä. Kun eno kyhäsi Siirille sukset, rinteestä tuli harjoitustanner.

– Me tehtiin rinteeseen hypyrikin, koulun kisoissa poikien sarjassa hiihtänyt Rantanen kertoo.

Lapsuus hänellä loppui lyhyeen.

Siiri oli viidentoista ja hänen nuorin siskonsa vain yhdeksänkuukautinen, kun perheen äiti kuoli.

– Äidin kuoleman jälkeen minä hoidin karjaa ennen ja jälkeen koulusta tulon. Ja pidin kodin niin siistinä, että kyläläiset ihmettelivät.

Hiihtoon Rantanen pääsi panostamaan kunnolla vasta avioituttuaan.

– Mieheni Kalle sanoi, että tehdään Martille ensin kaveri, ja hiihdä sitten niin paljon kuin haluat.

Sepän koulutuksen saanut Kalle Rantanen oli mies, joka seisoi sanojensa takana: piti vaimon reissujen aikaan huolta pojista, muonituksesta ja kodista, kuten vuosikymmeniä myöhemmin syntyneiden miesten sukupolvi konsanaan.

– Kalle oli hyvä mies eikä ikinä minulle sanonut, että älä saakeli lähe. Ei hän pistänyt pahakseen sitäkään, että minulla oli läheiset välit miespuolisiin hiihtokavereihin.

Vuonna 1952 Siiri Rantanen 28-vuotiaana edusti Suomea Oslon olympialaisissa, jossa naisten hiihto oli ensimmäistä kertaa olympialajina.

Kolmoisvoittoon maastohiihdon kymmenen kilometrin matkalla yltäneet Rantanen, Sirkka Polkunen ja Mirja Hietamies olivat hitsautuneet yhteen myös henkisesti.

Rantasen kodin seinällä on useita kuvia voitokkaasta kolmikosta. Rantanen nousi palkintopallille pronssimitalistina.

JÄLKILÖLYLT OLIVAT Suomen hiihtäjille tärkeitä.

– Me tytöt saunotimme aina voittajan, mutta jos joukkueen miehiä oli jo lauteilla, muut tytöt eivät uskaltaneet seurata minua – vaikka kuinka sanoin, että eiväthän muut saunojat ole kuin miehiä, Rantanen nauraa. ▶

Koska hän oli muita Suomen naisia iäkäämpi ja kahden lapsen äiti, muu joukkue alkoi kutsua häntä Äiteeksi.

Siirillä ei ollut mitään nimitystä vastaan, mutta arvostusta hän kertoo saaneensa vasta aktiiviturheilu-uransa jälkeen.

1950-luvun Suomessa naistenhiihto oli lapsenkengissä.

– Ei minulla ollut ikinä valmentajaa tai sponsoreita.

Ulkomailla kisatessa Suomen päävalmentaja vain tokaisi naishiihtäjille, että tehkää niin kuin hyväksi näette. Suksien voitelukin oli naisten omalla vastuulla.

– Me asetuimme rinkiin, jossa purkki kiersi. Minä aloitin, ja tytöt tekivät perässä.

Voiteluvinkkejä Suomen naishiihtäjät saivat miesjoukkueelta.

– **Veikko Hakulinen** varsinkin jakoi kaikesta tiedon, mitä hänellä oli.

Se, ettei valmennusjohto kiinnittänyt huomiota naisiin, vain vahvisti hiihtäjien naisten välistä ystävyyttä.

– Jos minä en lähtenyt jonnekin, eivät tytötkään lähteneet. Joskus sanoin oikein ääneen, että pittääkö miun teijän seuraneiti aina olla.

TALOUDELLINEN NIUKKUUS seurasi Siiri Rantasta hiihtomenestyksen aikaankin. Rantanen työskenteli vaneritehtaalla ja hänen puolisonsa varastomiehenä.

– Minulla oli urakkapalkka, eli rahaa ei tullut lainkaan kisa-aikoina. Mutta kyllä myös jotenkin pärjättiin.

Äitee ”treenasi” esimerkiksi juoksemalla kotiin lounastunneilla. Kotona hän hotki aamulla valmiiksi tekemänsä voileivät – ja juoksi takaisin töihin.

– Tutut naureskelivat, että ihme on, jos Siiri ei tule vastaan juosten.

Kesäisin Äitee piipahteli kisaamassa useissakin lajeissa, kuten kolmiottelussa, maastojuoksussa, maantiepyöräilyssä sekä 400 metrin juoksussa.

– Niihin en treenannut etukäteen. Kuhan männä vouthotin.

Koska Kalle Rantanen ei ollut urheilumiehiä, Siiri ei vaatinut tätä tulemaan kisakatsomoihin.

– Me annettiin toisillemme tilaa puolin ja toisin. Kotona meillä kävi paljon vieraita. Kalle oli mainio seuramies ja osasi keskustella aiheesta kuin aiheesta.

SIIRI RANTASEN leskeksi jäämisestä on jo kaksitoista vuotta. Kalle Rantaseen lähtö tuli äkkiä.

– Hän pystyi kotona vielä rollaattorilla liikkumaan, mutta kun keuhkokuume tuli, sairaalassa meni vain neljä päivää.

Puolionsa vierellä ollut Siiri ei edes ta-

junnut, kun Kalle nukkui pois.

– Se oli hyvä kuolema. Vasta kun hoitajat tulivat ja käänsivät mieheni asentoa, ymmärsin, että hän oli jo siirtynyt tuonpuoleiseen.

Siiri Rantanen myöntää, että yksin jääminen vaati sopeutumista.

– Ei sitä saa kuitenkaan liikaa murehtia, vaan täytyy pitää kiinni rutiineista. Jokainenhan me täältä lähtään, ja Kalle oli minua kuusi vuotta vanhempikin.

Siiri, tämän lapset, lapsenlapset ja lastenlastenlapset pitävät tiiviisti yhtä.

– Lastenlapset ja lastenlastenlapset kutsuvat minua Sikeksi tai Siiriksi.

FINLANDIA-HIIHDON Rantanen hiihtää luitkutteli, kuten hän menoaan kuvaa, viimeisen kerran 82-vuotiaana.

– Nykyisin en oikein mene kuin tasaisella maalla. Poikani eivät anna. Sanovat, etteet piäse ylös, jos kaadut.

Tänä vuonna seitsemänkymmentä vuotta täyttävä **Martti** ja tätä pari vuotta nuorempi **Aarre** lopettivat kilpahiihdon 16-vuotispäivänsä kieppeillä.

– Ne naiset, ne naiset, Äitee sanoo syyksi. Kuntoilijoina hänen poikansa aktivoituvat eläkkeelle jäätyään.

– Hyvä, että heräsivät ja käyvät kuntosalilla ja lenkillä.

”Se pittää olla semmonen ku on.”

Rantanen hiihti kolmissa olympialaisissa. Kisapinssejä tarttui mukaan.

Siiri Rantanen aikoo seurata helmikuun Lahden MM-kisoja paikan päällä. – Televisiosta katson mielellään juoksua ja hiihtoa.

1. Cortinan 1956 olympialaisissa suomalaiset olivat korkealla. Naisten viestikulta ratkesi Siirin ankkuriosuudella.

Siiri Rantanen yllättivät Cortinan olympialaisissa 1956. Tuolloin suksien voitelukin oli naisten omalla vastuulla.

2. Sirkka Polkunen, Mirja Hietamies ja

3. Hiihtoasu ja -tyylit olivat takavuosina toiset kuin tänään.

Itseään Rantanen kehaisee sen verran, että kertoo elopainonsa pysyneen samoissa lukemissa kuin kilpauransa aikaan. Kiitollinen hän on myös siitä, että Luoja on antanut terveyttä.

– En ole paljon lääkärisssä käynyt, mutta on minulla ollut rytmihäiriöitä ja vasen käsi on vihoittelut sen jälkeen, kun olkapää meni sijoiltaan. Enää ei toimi kaikissa sormissa verenkierto.

SALPAUSSELÄLLÄ sijaitsevaan Voitto-ravintolaan saavuttuamme Rantanen kapsahtaa vanhan ystävänsä kaulaan. Hiihtäjä **Harri Kirvesniemen** kanssa vaihdetaan kuulumiset, ja Harri kyselee, olisiko Siirillä sukille tarvetta.

– Miten muuten – etkös te tanssineet sinun 90-vuotisjuhlassasi täällä Voitossa? suksivalmistaja KSF Sportin pomona työskentelevä Harri kysyy.

Ikänsä tanssimisestä nauttinut Rantanen nyökyttelee. Muistuttaa, että tanssienhan hän ja muut hiihtojoukkueen naiset rentouttivat lihaksiaan aina kisojen jälkeenkin.

Nykyään Äitee tapaa kollegojaan lähinnä kerran vuodessa Jyväskylässä järjestettävissä veteraanihiihtäjien tapaamisissa.

Oman ikäluokkansa hiihtäjätovereista

monet ovat jo edesmenneitä tai huonokuntoisia.

– Kesällä kävin Otepäässä Virossa tapaamassa olympiavoittaja **Alevtina Koltšinaa**. Hän liikkuu kepin kanssa, ja on asunut puolionsa kuoltua yksinään metsän keskellä.

KOSKA AIKAISELLA herääjällä on vielä paljon päivää jäljellä, Rantanen aikoo tänään järjestellä palkintovittiniinsä ylähyllyn uuteen uskoon.

Vaikka suuri määrä hänen palkinnois-

taan on sijoitettu Voitto-ravintolan aulaan ja Hiihtomuseoon, Äiteen kotonakin on lukuisia mitaleja, kunniakirjoja, palkintomaljakoita ja -kelloja.

– Kaksi päivää menee, kun pyyhin pölyt kaikista vitriinissä olevista palkinnoista.

Koti Rantasella on edelleen tiptop eikä hän kaipaa siivousapua.

Vaan onko Äiteellä ainuttakaan pahetta?

– Ikinä en ole tupakoinut enkä ryyppänyt, mutta jos hammaslääkäri kysyy, saisko olla kahvia vai konjakkia, valitsen konjakin. ●

”Doping on huumetta!”

Mielipide. Dopingaineita **Siiri Rantanen** nimittää huumeiksi.

– Ei meidän aikana kukaan puhunu piristeistä eivätkä venäläisetkään varmaan käyttäneet dopingia.

Lahden vuoden 2001 MM-kisojen suomalaisfiaskosta Rantanen sanoo, että oli se kauheaa.

– Vaan enhän minä ole kehtänyt tuomitsemaan. Esimerkiksi **Mika Myllylä** oli niin hyvä mies.

Penkkiurheilua Äitee harastaa edelleen paljon: hiihto ja juoksu ovat parasta, ja niitä hän seuraa niin paljon kuin televisiosta tulee.

Nykyhiihtäjien välisiä kärhämäitä Äitee ihmettelee.

– Ei niin hampaat irvessä pitäisi olla, etteivätkö kaikki olisi kavereita keskenään.

Jotkut teeskenteleekin, mutta mie en ossaa. Se pittää olla semmonen ku on.

Rantanen itse kisasi viimeksi näytösluonteisesti Leppävirralla keväällä 2016 järjestetyissä puusuksikisoissa.